

Tomas Colbengtson
Gjiira Dálvvie
(vårvinter) (2010)
Graalglass
30x12x12 cm

Mor og barn (2011)
Graalglass
28 x 26 x 26 cm
Begge foto: Nils Agdler

Spennvidde i Karasjok

Ved å sette et nyskapende kunstnerskap opp mot det tradisjonelle håndverkets uttrykk, gir man både duodji og samtidskunsten et klarere innhold, synes *Liv-Ragna Garden*.

Samisk kunstnersenter i Karasjok har nylig vist to forskjellige utstillinger hvor sørsamisk ornamentikk var en fellesnevner. Hovedutstillingen var glasskulpturer og grafikk av den svenske kunstneren Tomas Colbengtson. Hans røtter i sørsamisk kultur har satt tydelige spor i arbeidene hans, utført i grafikk og glasskulptur i Graal-teknikk.

Parallelt med Colbengtsons utstilling formidlet senteret også sørsamisk kultur fra et mer tradisjonelt perspektiv gjennom duodji-arbeider (samisk kunsthåndverk), i en liten utstilling satt sammen av *Voengelen Diehtie*, en sørsamisk håndverksforening.

Det er et godt grep *Samisk kunstnersenter* har foretatt ved å vise disse to utstillingene samtidig. Colbengtsons ulike kunstuttrykk, der en sterk samisk tilknytning gjenfinnes som en rød tråd,

vises sammen med en presentasjon av tradisjonell sørsamisk duodji. Det skapes en kontekst som bidrar til at Colbengtsons arbeider trer frem mot en større bakgrunn og bredere historie. Colbengtson bruker de gamle, kjente sørsamiske mønstrene på helt nye måter, og er med på å føre tradisjonene innen duodji i nye og spennende retninger.

De små lokalene i *Samisk kunstnersenters* var fylt med over 70 arbeider i tradisjonell, sørsamisk duodji. Ansamlingen av et så stort antall bruks- og pyntegjenstander fremkalte umiddelbart et uoversiktlig bilde. Dette bidro i betydelig grad til å trekke utstillingens pedagogiske ambisjoner ned. En slik montering bryter direkte med målsettingen til både kunstnersenteret og *Voengel Diehtie*, hvis formål henholdsvis er å formidle duodji, og å bevare, verne og gi opplæring i sørsamisk kultur og kunsthåndverk.

Det store antallet objekter maktet riktignok å illustrerer det mangfold av uttrykk som finnes innen duodji; fra Harry Kappfjells kniv med slire i reinsdyrhorn smykket med tradisjonell utskåret og farget ornamentering, til Aina Daneborg Stenfjells søm av dame- og herrekoft.

Samisk Kunstnersenter
Tomas Colbengtson

13.01.2011 - 13.02.2011
www.samiskkunstnersenter.no

Hennes barmklede, som er draktens sentrale element, har tinntrådsbroderier. Tinntrådarbeid har en lang tradisjon innen samisk håndverk, og de eldste funnene går tilbake til 1000-tallet, men denne kunnskapen, om hvordan man skulle trekke og spinne tinntråd, holdt tidlig på 1900-tallet på å forsvinne. En bevisst og aktiv opplæring bidro til at teknikken ble holdt i hevd slik at den fortsatt er i bruk i dag. Samisk kunstnersenters Duodji-utstilling fremviser tradisjoner uten brudd, og befester og bevarer slik tradisjonelle uttrykk. Her står også bruksgjenstander som en melkebolle, den har ikke lenger samme funksjon, men den fremstilles og dekorerer som i tidligere tider. Interessen for fornyelsen er vanskelig å finne, eller rent ut ikke noe tema. Men heldigvis stanser ikke besøket her. Samisk kunstnersenters parallelle utstillinger kompletterer hverandre, og spenningen som oppstår gjennom glassarbeidene som Tomas Colbengtson viser, åpner også nye veier inn i tradisjonene på en måte som er spennende

Tomas Colbengtsons glasskulpturer har fått god plass i kunstnersenterets store galleri. Glasskulpturene er utsøkt fremhevet ved en plassering på sokler som fyller et stort utstillingslokale. Et spennende samspill oppstår dessuten mellom disse skulpturale glassarbeidene og Colbengtsons åtte seriegrafier, som er trykket på aluminium. Kunstneren jobber i begge uttrykk med samme motivkrets og ornamentikk. Gjennom hans bruk av pigmenter i glass og på metall omdanner Colbengtson samisk kulturs tradisjonelle ornament, som har vært brukt på bruksgjenstander. Colbengtsons bruk av de ulike teknikkene, som han behersker godt, forstørrer, fragmenterer og distribuerer formene på nye måter. Hundre år gamle fotografiske portretter er også integrert i glasskulpturene og grafikken. Her er ansikter som synes alvorstyngede, andre fremstår som om de forsøker å skjule seg. Noen av motivene

er det vanskelige å se tydelig fordi seriegrafiens transparente sjikt av pigmenter til sammen bare gjengir et vagt avtrykk. Men dette skaper en egen dynamikk i bildene. Personene krever sin plass, men de kan også forsvinne i de ulike lagene. I *Barndom* er to ulike naturmotiv satt sammen, to skikkelser er lagt til bakgrunnen og to i forgrunnen, mens ornament fra sørsamisk duodji dekker hele flaten. I et av lagene gjemmer det seg et ansikt, hvor bare ett øye er synlig. Usynliggjøring og tidligere tiders forbud mot deler av samisk kultur og språk kan leses ut av motivbehandlingen hans. I portrettene, hvor blikket er festet direkte på betrakteren, oppleves et krav om å bli sett, mange år etter at portrettene ble tatt, den gang urettferdigheten var som sterkest. I vid forstand er det generell urfolksproblematikk som anskueliggjøres i Colbengtsons kunst.

Naturen er et annet sentralt element i grafikken til Colbengtson. Også i glasskulpturenes svulmende former fremstår det som naturen selv er en inspirasjonskilde, og skulpturene kan assosieres til ismasser i ferd med å smelte. Eller også som steinformasjoner, som i *Vero gierkie* (offerstein). Skulpturene er pekere tilbake til tidligere tiders bruk av tradisjon; offersteinen og trommer. Dette sammen med hans nye bruk av gamle ornament, oppsummerer hovedtreningene i Colbengtsons kunst laget av glass og trykk på aluminium. Konteksten her er kanskje først og fremst samisk, men formene og bildene hans bærer samtidig på universelle, menneskelige problemstillinger og gir derfor også rom for betrakters egne erfaringer.

Liv-Ragna Garden har tatt sin master i kunstvitenskap med oppgaven «Strikket kunst, en undersøkelse av det mediespesifikke, kjønn og humor i tre utvalgte verk fra utstillingen Strikknikk» ved Universitetet i Tromsø (2009) og er frilansskribent.

Tomas Colbengtson
Mötet (2010)
Screentrykk 130x100 cm
Foto: Nils Agdler

Glass, graal og grafikk

En av de få nordiske glasskunstnerne som arbeider med glassarbeider utført i graal-teknikk viste nylig sine arbeider i Stockholmsgalleriet, et galleri som vanligvis er viet grafikk. Kunstneren som Grafiska sällskapet bød inn heter Tomas Colbengtson.

– Jeg har arbeidet kunstnerisk med screentrykk på plant glass siden 1990-tallets begynnelse da jeg utførte en offentlig utsmykning i denne teknikken. Jeg har lenge hatt et ønske om også å arbeide tredimensjonalt. I fire år har jeg derfor, som et kunstnerisk utviklingsprosjekt, arbeidet og eksperimentert med graal-teknikk, forklarer Colbengtson på telefon fra Stockholm.

Skulpturene i graal-glass er et resultat av en lang, kompleks prosess. Hvert steg medfører oppvarming og avkjøling, som forårsaker store spenninger i glasset. Overfangsglass er kjent fra eldre tider og ble praktisert så tidlig som i antikken og av orientalske glasskunstnere, forteller Colbengtson som forklarer at overfang er å legge ett eller flere lag med glass over et glasseme.

– Graalglass er en spesiell form for overfangsglass som glassblåsemesteren Knut Bergqvist utviklet på Orrefors i 1916, forklarer han.

Colbengtson bruker farget glass i sine arbeider, og han har utviklet en egen metode for overføring av fotografier på glasset ved hjelp av silketrykk.

– Fotografiene som jeg bruker i graalglass, overføres via screentrykk. Jeg tillemper graalteknikken og trykker silketrykte fargefoto på glasseme, før jeg legger et eller flere glassoverfang ovenpå, sier han.

Hva er de største utfordringene med å bruke graal-teknikken?

– Den største vanskelighetene har vært å finne fargepigmenter som fungerer. Dette er et pågående forskningsarbeid som jeg fortsatt holder på med.

Det er tydelige samiske ornamenter i glassskulpturene, hva er historien bak?

– Jeg er fødd og oppvokst i Tärna, og er sørsame. Den sørsamiske kulturen; språket, drakten og bildetradisjonene har lenge vært i ferd med å forsvinne. Arbeidene mine i graal blir innkapslede liv og minner, for mønstrene er hentet fra ornamentikken i sørsamisk duodji (samisk kunsthåndverk, journ.anm). Under oppveksten i Tärna lærte jeg duodji og de sørsamiske mønstrene av Sune Enoksson, som er en duojar (en erfaren duodji-utøver, journ.anm). Nå bruker jeg mønstrene som et bildeobjekt i maleri og i graalglass.

Fotografiene du bruker, har de også samisk tilknytning?

– Fotografiene i mine kunstverk har sitt utgangspunkt i hendelser og erfaringer som er opplevd i Nord-Sverige. Noen foto har jeg selv tatt, mens andre er hentet fra historiske fotoarkiv, og de er cirka 100 år gamle. Ett motiv som finnes både i skulpturene og i grafikken er inspirert av tvangsforflyttingen av Norrbottens samer til Tärna-området på 1920-tallet, en dramatisk historisk hendelse som fikk langtrekkende konsekvenser for alle innblandede parter. Denne tvangsflyttingen har inspirert mitt arbeid Mötet, som er et screentrykk på metall.

Den 54 år gamle kunstneren, som underviser på Konstfack i Stockholm, jobber i tillegg til graal og grafikk også med maleri og digitale teknikker. I januar stilte han ut på Samisk Kunstnersenter i Karasjok, utstillingen er anmeldt i dette nummeret av Kunsthåndverk.

www.colbengtson.com

LIV-RAGNA GARDEN.